

DOI: 10.18372/2412-2157.39.18466

УДК 37.034(045)

Н.І. Ашиток

ДИНАМІКА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ КРИЗОВИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІДрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0001-7447-5840

Анотація. Вивчення динамічних змін соціокультурного виміру реформування освіти має пріоритетне значення для розуміння стратегії та спрямованості її розвитку у кризових умовах. Модернізація освіти у цих умовах здійснюється з динамізмом, не властивим для її поступального розвитку у мирні часи, оскільки екстремальність цих умов вимагає швидко й ефективно стабілізувати освіту, забезпечити її здатність виконувати властиві їй функції та відповідати вимогам сучасності. Здійснювати модернізацію освіти необхідно паралельно зі стабілізацією інших сфер суспільного життя, зокрема, й культури. Модернізація у межах соціокультурного простору освіти в Україні зумовлена як сьогоденними потребами, спрямованими переважно на стабілізацію освіти в умовах воєнного стану, так і прагненням відповідати світовим стандартам.

Ключові слова: освіта, культура, синергетичний підхід, кризові умови, модернізація.

Вступ

Динамічні зміни суспільного життя в Україні внаслідок спочатку пандемії коронавірусу, а потім війни зумовлюють необхідність модернізації системи освіти, її змісту та напрямів, адекватних викликам сучасності. Тому аналіз соціокультурного виміру перетворень у сфері освіти має пріоритетне значення для розуміння стратегії та спрямованості її розвитку у кризових умовах. Проблеми різноаспектного впливу на реформування освіти осмислювались у численних працях вітчизняних та зарубіжних дослідників (М. Міддлтон, Н. Ашиток, П. Горський, І. Мухіна, П. Саух, Н. Скотна, А. Шаповал та ін.) (Міддлтон 1970; Ашиток 2023, 87-90; Ашиток 2021, 86-89; Горський 2021, 43-46; Мухіна 2013, 37-44; Скотна та Ашиток 2013, 87-90; Саух 2001, 26-30; Шаповал 2018, 124-130), проте, незважаючи на значну кількість публікацій ці проблеми, особливо ті, що торкаються змін у сфері освіти від впливом реалій сьогодення, залишаються малодослідженими.

Мета дослідження

Мета статті – осмислення розвитку соціокультурного простору освіти у контексті кризових умов в Україні.

Методологія дослідження

Теоретико-методологічною основою дослідження виступають загальнонаукові та спеціальні методи, до яких відносяться метод теоретичного аналізу, метод систематизації, метод порівняння та метод узагальнення.

Результати

Соціальні та освітні перетворення в Україні вписуються в єдиний соціокультурний контекст поступу людства у зв'язку зі спільним для всіх країн напрямом розвитку. П. Саух писав про це так: «Якщо смисловим центром античності був космоцентризм, середньовіччя – геоцентризм, а доби індустріалізму – природоцентризм, то смислотвірним вектором нового типу цивілізації є культуроцентризм» (Саух 2001, 26-30). Існування зазначеної соціокультурної єдності на основі культуроцентризму знаходить вияв у спільних для країн світу проблемах, до яких, зокрема, відноситься глобальність збільшення розриву між культурою і освітою. Сутність проблеми полягає в тому, що традиційна система освіти (за визначенням представників Римського клубу футурологів «підтримуюче навчання») базується на загально-відомих методах і правилах, розроблених для роботи

у вже відомих і повторюваних ситуаціях. У процесі трансформації сучасний соціокультурний простір досяг такого рівня розвитку, коли розбіжність із реальністю стає особливо помітною, адже застосування знань у наш час щоразу є унікальним творчим завданням у світі, який відзначається набагато більшим динамізмом і невизначеністю, ніж це було раніше, що і зумовлює неможливість вирішати проблеми стереотипно (Міддлтон 1970).

У сучасній Україні вирішення загальноосвітньої проблеми зазначеної невідповідності ускладнюється кризовими умовами, викликаними війною. Модернізація освіти у цих умовах здійснюється з більш значним динамізмом, не властивим для її поступального розвитку у мирні часи. Адже, незважаючи на складність сучасної ситуації, вітчизняна освіта як соціокультурний феномен, незважаючи на екстремальні обставини, має виконувати відповідні функції, однією з яких є формування творчої особистості-носія і захисника соціально-культурних надбань свого народу і людства загалом, творця зі своїм індивідуальним досвідом, який збагатить ці надбання, прискорювача культурних змін і трансформацій суспільства. Така особа, як це окреслюється у Концепції Нової української школи, має бути спрямованою у майбутнє цілісною особистістю, усебічно розвиненою, здатною до критичного мислення; патріотом з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини; інноватором, здатним змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя (Нова українська школа 2016, 6).

Формування у творчої особистості навичок діяти нестандартно у незавжди прогнозованих ситуаціях не виключає прищеплення цій особистості відповідального ставлення до збереження і збагачення історичних, наукових і культурних цінностей. З цієї точки зору, освітній простір, як влучно відзначає І. Мухіна, виступає культурно-соціальною плацентою, в якій формується і відпрацьовується певний соціальний досвід (Мухіна 2013, 42).

Формування особистості з творчими якостями передбачає прищеплення їй здатності до самоосвіти та самовиховання у закладах освіти, де працюють

педагоги з такими самими якостями. А це означає, що у сучасних умовах виникає потреба реформування всієї системи освіти, у тому числі вищої. У цього контексті соціокультурний зміст сучасної освіти доречно тлумачити у рамках синергетичної методології (Nicolis & Prigogine 1977; Prigogine & Stengers 1985, 352-354). Новизна цієї методології полягає у можливості нелінійної інтерпретації розвитку як суспільства в цілому, так і освіти зокрема (Шаповал 2018, 124-130) у будь-яких ситуаціях, у тому числі кризових. У контексті синергетичного підходу освіта є соціальною і спеціально організованою структурою, що сприяє формуванню певного соціокультурного простору відповідно до освітньої моделі, яка визначає характер зв'язків з іншими органічно пов'язаними з нею системами, соціально обґрунтовані результати та шляхи їх досягнення. Збереження цієї чітко детермінованої моделі в ситуаціях мінливості можливе завдяки відкритості зазначеної структури до рефлексії і стійкості, що забезпечується вчасно і вірно обраним вектором розвитку, при якому заплановане досягається.

Національній освіті, як і будь-якій іншій системі, притаманні ознаки нелінійності, сутність якої дослідники (О. Князева, С. Курдюмов) пов'язують з ідеями багатоваріантності шляхів еволюції та можливостями вибору одного з них. Здатність складних, відкритих, нелінійних соціальних систем до розвитку прискорює процеси самоорганізації, що спрямовуються на нейтралізацію дезорганізаційного впливу виникаючих суперечностей (М. Моїсеєв). У контексті самоорганізації складна нелінійна система, до якої відноситься й освіта, здатна протистояти цьому впливу та удосконалюватися, вчасно вносячи необхідні корективи і зміни. Слушно зауважити, що встановлення рівноваги всередині нелінійної системи не відбувається спонтанно й автономно лише за рахунок внутрішніх сил рівноваження (Е. Лузік). Важливими є і зовнішні керуючі впливи у межах освіти та органічно пов'язаних із нею систем.

У контексті інтерпретації динаміки перетворень у сфері освіти з позицій синергетичного підходу в Україні з метою забезпечити рівновагу та стабілізувати освітню систему в умовах воєнного стану здійснюється не лише моніторинг проблем, а й своєчасний пошук шляхів їхнього усунення. За результатами соціологічного дослідження, в країні погіршилася якість освіти (Фахівці назвали актуальні проблеми освіти 2023), що пов'язано з близькістю навчальних закладів до лінії військових зіткнень, частотою повітряних нальотів, офлайн- або онлайн-навчанням, незадовільною ситуацією з електроенергією та відмінностями між національними та освітніми програмами країн, що надають притулок дітям-вимушеним мігрантам. Для цих дітей пропонується компенсаційний період тривалістю один рік, протягом якого вони навчатимуться за індивідуальними навчальними планами. Існують проблеми з оцінюванням успішності здобувачів освіти, які виїхали за кордон і повернулися додому. Школам доводиться перераховувати успішність дітей з інших шкіл та країн. Міністерством освіти і науки розроблено механізми, згідно з якими заклади освіти можуть зробити це самостійно. Для удосконалення цього

процесу розробляються також проекти, за якими українським дітям буде забезпечена можливість під час навчального дня в закордонній школі мати час для онлайн-навчання у вітчизняній школі, або ж шляхом укладання міждержавних угод дозволити дітям-вимушеним мігрантам не навчатися у країні перебування, якщо вони навчаються онлайн у вітчизняній школі (Фахівці назвали актуальні проблеми освіти 2023).

Освітній простір є динамічним і відкритим і, як будь-який соціальний феномен, тісно пов'язаним з іншими соціальними сферами, у зв'язку з чим чутливим до проблем у їхніх межах. Проблеми культурного розвитку впливають на успішність функціонування освіти. А при відсутності адаптаційних процесів та регуляції дестабілізуючого впливу суперечностей у межах соціокультурного простору динамічні процеси можуть спрощувати культурне життя суспільства, призводячи до його стагнації, що негативно вплине й на сферу освіти.

З метою стабілізації сфери культури в Україні також здійснюється моніторинг проблем, що посилені або викликані війною. Зокрема, у наш час спостерігається зменшення фінансування з боку держави, розосередженість культурної спільноти. У контексті стабілізуючої самоорганізації для змін на краще пропонується наступне: менеджмент змін має стати постійною практикою, має здійснюватися пошук інноваційних форматів культурних подій, змінюватися акценти у змісті культурних проєктів (наприклад, у наш час доречні проєкти на теми: «Українська культура поза війною у світовому контексті», «Дестигматизація людей з Донбасу», «Повоєнна інвалідність», «Діти війни» тощо), підтримуватися здатність мистецтва полегшувати пережити громадянам те, що відбувається; популяризуватися формати із залученням ширшого кола людей у процеси створення культурних продуктів під кураторством митців; відновлюватися робота культурних менеджерів, які у наш час переважно перенаправили свої сили на суто волонтерську діяльність; працівники культурного сектору мають опанувати інноваційні навички роботи (наприклад, навички з інтеграції діджитал-світу для втілення онлайн-проєктів, навички з фандрейзингу), набувати досвід співпраці з міжнародними партнерами та працювати з кроссекторальністю для створення нових проєктів у контексті зміни аудиторії багатьох культурних проєктів унаслідок вимушеної міграції українців; налагоджувати та підтримувати культурні зв'язки з тими, хто виїхав; у культурне життя країни мають залучатися артисти з-за кордону, які готові виступати на лояльних умовах і відкриті до комунікації та кооперації з українськими культурними проєктами; здійснюватися пошук спонсорських моделей у культурі з метою послабити відтік кадрів з культурного сектору з різних причин (вимушена міграція, низька оплата праці тощо); розвиватися «цифровий» простір внаслідок вимушеної втрати фізичного та ін. (Культурна та мистецька діяльність під час війни). Намагання стабілізувати стан культурної сфери сприяє стабілізації освітньої. Наприклад, використання цифрового простору в культурній сфері робить його доступним для освіти, у якій ІТ-технології також

активно використовуються як актуальні у кризових умовах.

Обговорення

За класифікацією М. Мід, розрізняються пост-фігуративні культури, у межах яких діти вчаться, передусім, у старших; конфігуративні, коли діти і дорослі вчаться у своїх однолітків, та префігуративні, для яких властиве обмежене засвоєння досвіду старшого покоління молоддю. Дослідниця відзначає глобальність процесу згаданого обмеження, ілюструючи, зокрема, свою думку про розрив поколінь (Generation Gap) поширенням електронної комунікативної мережі серед представників молодого покоління, внаслідок чого у них виникла спільність досвіду, відсутнього у старших (Mead 1970). При всій значущості для науковців зазначеного поділу на культури приклад з електронною комунікативною мережею як чинника роз'єднання поколінь на сьогоднішній день є непереконливим. Мабуть, у ХХ столітті зазначена мережа і виконувала роль такого чинника, проте у наш час ця мережа стала звичною сферою спілкування для всіх верств населення. А у кризових умовах, у яких опинилася сучасна Україна, електронна мережа стала інтенсивно виконувати численні функції, зокрема, освітні і культурні. Досвід старших у наш час значно більш вибірково передається представникам молодого покоління. Проте пов'язано це не із засобами спілкування, а зі змінами змісту і умов набуття досвіду. Наприклад, шляхи доступу до освітніх та культурних послуг у наш час відрізняються від тих, що були раніше. Зазначене не означає втрату цінності досвіду старшого покоління для молодшого. Як би сильно не відрізнялися шляхи і умови здобуття досвіду, за своїм змістом він загалом не втрачає актуальності для молоді і забезпечує наступність поколінь. Адже будь-які новації завжди будуються на досвіді минулого, а, отже, на певній соціокультурній традиції.

Висновки

Отже, дослідження показало, що модернізація соціокультурного простору освіти в Україні в кризових умовах зумовлена як актуальними потребами, спрямованими переважно на стабілізацію освіти, так і прагненням відповідати світовим стандартам.

Список літератури

1. Mead M. *Culture and Commitment: A Study of the Generation Gap*. Published for the American Museum of Natural History, Natural History Press, 1970. 91 p.
2. Nicolis G., Prigogine I. *Self-Organization in Nonequilibrium Systems: From Dissipative Structures to Order through Fluctuations*. New York : John Wiley & Sons. 1977. 491 p.
3. Prigogine I., Stengers I. *Order out of Chaos*. *British Journal for the Philosophy of Science*. 1985. 36 (3). P. 352-354.
4. Ашиток Н. І. Гуманістичні засади освіти для дітей з особливими освітніми потребами: соціокультурний підхід. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. Вип. 1 (37). 2023. С. 87-90. DOI: <http://doi.org/10.18372/2412-2157.37.17583>
5. Ашиток Н. І. Соціокультурний аспект впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія, культурологія*. № 2 (34), 2021. С. 86-89. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.34.16334>
6. Горський С. В. Зміна соціокультурного простору. *Актуальні проблеми філософії та соціології : Науково-практичний журнал*. Одеса, 2021. Вип. 31. С. 43-46.

7. Культурна та мистецька діяльність під час війни. URL: <https://biggggidea.com/practices/kulturna-ta-mistetska-diyalnist-pid-chas-vijni>

8. Мухіна І. Г. Освітньо-культурний простір: проблема дефініції. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 3. С. 37-44.

9. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. За заг.ред. М. Грищенко. Київ. 2016. 32 с

10. Саух П. Зміна парадигм соціальних наук і трансформація культур освітнього простору на межі тисячоліть. *Освіта і управління*. 2001. Т. 4. №. 3-4. С. 26-30.

11. Скотна Н. В., Ашиток Н. І. Вища освіта в епоху глобалізації. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2013. № 2 (18). С. 87-90. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.18.7479>

12. Фахівці назвали актуальні проблеми освіти, що можуть стати кризовими. URL <https://oplatforma.com.ua/news/60460-fakhivtsi-nazvali-aktualni-problemi-osviti-shcho-mozhut-stati-krizovimi> 9 січня 2023

13. Шаповал А. П. (2018). Соціокультурний вимір сучасної філософсько-освітньої парадигми. *Науково-теоретичний альманах. Грані*. Том 21 (9). 2018. С. 124-130. DOI: <https://doi.org/10.15421/1718125>.

References

1. Mead, Margaret. 1970. *Culture and Commitment: A Study of the Generation Gap*. Bodley Head.
2. Nicolis, Gregoire, and Ilya Prigogine. 1977. *Self-Organization in Nonequilibrium Systems: From Dissipative Structures to Order Through Fluctuations*. New York, London, Sydney, Toronto: Wiley & Sons.
3. Prigogine, Ilya, and Isabelle Stengers. 1985. "Order Out of Chaos". *British Journal for the Philosophy of Science* 36 (3): 352–354.
4. Ashytok, Nadiia. 2023. "Humanistychni zasady osvity dlia ditei z osoblyvymy osvitynymi potrebamy: Sotsiokulturnyi pidkhid" ["Humanistic Foundations of Education for Children with Special Educational Needs: a Sociocultural Approach"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia, Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 1 (37): 87–90. <http://doi.org/10.18372/2412-2157.37.17583>
5. Ashytok, Nadiia. 2021. "Sotsiokulturnyi aspekt vprovadzhenia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v osvitu" ["The Sociocultural Aspect of Information and Communication Technologies Implementation in Education"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia, Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 2 (34): 86–89. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.34.16334>
6. Horskyy, Serhii. 2021. "Zmina sotsiokulturnoho prostoru" ["Changing the Sociocultural Space"]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii : Naukovo-praktychnyi zhurnal, Actual problems of philosophy and sociology: Scientific and practical journal* 31: 43–46.
7. Tymoshchuk, Maria. 2022. "Kulturna ta mystetska diyalnist pid chas viiny" ["Cultural and Artistic Activity within the War"]. September 17. <https://biggggidea.com/practices/kulturna-ta-mistetska-diyalnist-pid-chas-vijni>
8. Mukhina, Iryna. 2013. "Osvitno-kulturnyi prostir: Problema definitsii" ["Cultural-Education's Space: the Problem of Definition"]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Yurydychna akademiiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho". Seriya : Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia, Bulletin of the National University "Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise". Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology* 3: 37–44.
9. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. 2016. *Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady: reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian school: Conceptual Foundations of Secondary School Reform]*. Rishennia kolehii MON Ukrainy 10. Approved October 27.
10. Saukh, Petro. 2001. "Zmina paradyhm sotsialnykh nauk i transformatsiia kultur osvithnoho prostoru na mezhi tysyacholit" ["Change of Paradigms of Social Sciences and Transformation of Cultures of Educational Space at the Turn of

the Millennium"]. *Osvita i upravlinnia, Education and management* 4 (3-4): 26–30.

11. Skotna, Nadiia, and Nadiia Ashytok. 2013. "Vyscha osvita v epokhu hlobalizatsii" ["Higher Education in the Era of Globalization"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Filosofiia, Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 2 (18): 87–90. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.18.7479>.

12. "Fakhivtsi nazvaly aktualni problemy osvity, shcho mozhut staty kryzovymy" ["Experts named the current problems of

education, which may become a crisis"]. 2023. Pedrada. Platforma osvity. Accessed January 1, 2024. <http://surl.li/rxmmu>

13. Shapoval, Anton. 2018. "Sotsiokulturnyi vymir suchasnoi filosofsko-osvitnoi paradyhmy" ["Socio-Cultural Dimension of Modern Philosophical and Educational Paradigm"]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh "Hrani", Scientific and Theoretical Almanac "Grani"* 21 (9): 124–30. <https://doi.org/10.15421/1718125>.

N. Ashytok

DYNAMICS OF THE SOCIOCULTURAL SPACE OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF CRISIS PROCESSES IN UKRAINE

Introduction. Studying dynamic changes in the sociocultural dimension of education reform is a priority for understanding the strategy and direction of its development in crisis conditions. **The aim** of the article is to understand the development of the socio-cultural space of education in Ukraine in the context of crisis conditions. **Research methods** encompass general scientific and special methods, including theoretical analysis, systematization, comparison, and generalization. **Research results.** The socio-cultural unity of the world countries is manifested in the crisis characteristic of modern education, which is caused by the increasing gap between culture and education. The traditional education system uses fixed methods and rules designed to cope with already-known situations. Traditional education should be replaced by education aimed at training creative individuals who are able to solve problems in a non-standard way in situations of uncertainty. Modernization of education in crisis conditions is carried out with a dynamism that is not typical for its progressive development in peacetime, since the extremity of these conditions requires a quick and effective stabilization of education, ensuring its ability to perform its inherent functions and meet the requirements of modernity. It is necessary to carry out the modernization of education in parallel with the stabilization of other spheres of social life, in particular, culture. **Discussion.** Despite the indisputability of the existence of prefigurative cultures, the example of an electronic communication network, considered by M. Mead as a factor in the separation of generations within this culture, is currently unconvincing. Nowadays, this network has become a common sphere of communication for all strata of the population. For prefigurative cultures, the experience of elders is transferred to representatives of the younger generation to a much lesser extent, but this is not due to the means of communication, but to changes in the content and conditions of acquiring experience. **Conclusion.** The modernization of the sociocultural space of education in Ukraine in crisis conditions is determined both by urgent needs, aimed mainly at stabilizing education, and by the desire to meet world standards.

Keywords: education, culture, synergistic approach, crisis conditions, modernization.

DOI: 10.18372/2412-2157.39.18467

УДК 008:312.421(045)

Є.Ю. Ареф'єва

ЕКОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК РЕФЛЕКСИВНІ НАСТАНОВИ ВІЗУАЛЬНОГО ПОВОРОТУ

Київський національний університет культури і мистецтв

e-mail: liza.arefieva34@ukr.net

ORCID: 0000-0001-5060-2251

Анотація. Візуальний поворот – це остання інновація культурологічної рефлексії, яка є широко розрекламованою і презентується як своєрідна комунікативна і водночас видовищна константа культури сьогодення. Екологічні виміри культуротворення актуалізують визначення підвищеної рефлексивності, ескапізму (втечі від реальності), підміни реальності картинкою як певного симулякру, який заявляє про себе як відмова від людиновимірності творчості, підміна її візуально-віртуальним техноценозом видава. Виникає своєрідна реальність гібридних арт-проектів, таких як візуальний дизайн, теле-, відео, медіа констеляції, арт-конструкції, що є художньою творчістю, де музику перекладають мовою візуального.

Ключові слова: художня творчість, музичне мистецтво, візуальний поворот, артизація культурних практик, кіберпростір.

Вступ

Відповіддю на виклики техноінновацій культурогенезу стає виникнення широкого екосистемного руху в філософській, культурологічній рефлексії, що проблематизує феномен людської цілісності в сучасній культурі та актуалізує проблему регенерації традиційних, зокрема національних цінностей культуротворення. Людина-творець, Номо Faber стає актором полісистемної рефлексії (суб'єктом різних систем інтерпретації людської цілісності культуротворення: соціологічних, мистецтвознавчих, культурологічних тощо). Змінюється власне феноменологія дескрипції художнього досвіду в культурі.

Якщо Е. Гуссерль шукав просту і ясну конструкцію імагінації сенсу, намагався схопити думку «тут і зараз», схопити в ноємі, а ноєма була визначена як

візуальний патерн, то зараз уже ніхто не говорить про таку достатньо зрозумілу і чітку конструкцію. Надзвичайно гострий конфлікт зображення і предметної реальності свідчить про те, що відбувається розчарування в реальності, всі намагаються побачити візуальний образ як спосіб втечі від буття. Якщо М. Гайдеггер стверджував, що «мова є дім буття», то ми аж ніяк не можемо сказати, що візуальний, чуттєвий образ є «дім буття». Образ – це швидше спокуса, втеча від буття, але не саме буття. Суспільство стає сучасним, коли образ виробництва його культурних практик, а також споживання цінностей втрачає буттєвість, замінюються симулякром, котрий приходить на місце онтологічної даності речі.

Ситуація, в якій знаходиться рефлексія, зокрема мистецтвознавча, все більше спирається на візуальні